

4. Naiset, väkivalta ja aseelliset konfliktit

”Naisiin kohdistuva väkivalta on este tasa-arvon, kehityksen ja rauhan saavuttamisen tiellä. Naisiin kohdistuva väkivalta sekä loukkaa että heikentää naisten mahdollisuuksia nauttia ihmisoikeuksistaan ja perusvapauksistaan tai jopa mitätöi ne kokonaan.”

* * *

”Väkivalta naisia kohtaan on yksi niistä ankarista yhteiskunnallisista mekanismeista, joilla naiset pakotetaan alistettuun asemaan miehiin nähden.”

* * *

”Tärkeä tekijä naisten aseman edistämiseksi on ympäristö, joka ylläpitää rauhaa maailmassa sekä edistää ja suojelee ihmisoikeuksia, demokratiaa ja riittäisyyksien rauhanomaista ratkaisemista --. Rauhaa ei voi käsitellä erillään naisten ja miesten tasa-arvosta ja kehityksestä.”

PEKINGIN ASIAKIRJA

4. NAISET, VÄKIVALTA JA ASEELLISET KONFLIKTIT

”Jokaisella yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.”

YK:N IHMISOIKEUKSIEN JULISTUS, 3. ARTIKLA

Miljoonat naiset kohtaavat väkivaltaa kaikkialla maailmassa. Naisiin kohdistuva väkivalta on muodoiltaan moninaista ja pitää sisällään erilaisia tekoja. Väkivalta voi olla henkistä, fyysistä tai seksuaalista. Se voi olla myös taloudellista, uskonnollista tai rakenteellista. Hyvin usein se on piilevää. Monimuotoisuudessaan naisiin kohdistuva väkivalta on yksi vakavimpia uhkia naisten oikeuksien toteutumiselle ja este tasa-arvon saavuttamiselle.

Naisiin kohdistuva väkivalta ylittää yhteiskunnalliset rajat. Se ei ole riippuvainen koulutustasosta, uskonnosta, sosiaalisesta asemasta tai taloudellisesta tilanteesta. Usein naisiin kohdistuu väkivaltaa ainoastaan siksi, että he ovat naisia.

Monet kulttuuriset ja uskonnolliset käytännöt sallivat naisten väkivaltaisen kohtelun. Esimerkiksi naisten ympärileikkaus, lapsiavioliitot, pakotetut raskaudet tai ehkäisyvälineiden käytön kieltäminen ovat käytäntöjä, jotka vaikuttavat lukemattomien naisten elämään.

Naisiin kohdistuva väkivaltaa alettiin pitää ihmisoikeuskysymyksenä vasta 1990-luvulla. **PEKINGIN ASIAKIRJASSA** käsite on määritelty hyvin kattavasti. Julistuksen määritelmän mukaan naisiin kohdistuva väkivalta tarkoittaa *”mitä tahansa sukupuoleen liittyvää väkivaltaa tai sillä uhkaamista, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa naisille fyysistä, seksuaalista tai henkistä haittaa tai kärsimystä [--] se kattaa myös tällaisella väkivallalla uhkaamisen, pakottamisen tai mielivaltaisen joko julkisen tai yksityiselämässä tapahtuvan vapauden riiston.”*

Naisiin ja tyttöihin kohdistuvia ihmisoikeusloukkauksia ovat muun muassa

- * perheessä tapahtuva pahoinpitely ja seksuaalinen hyväksikäyttö
- * raiskaus avioliitossa
- * tyttösikiöiden abortointi
- * työpaikalla tapahtuva seksuaalinen häirintä tai ahdistelu
- * seksuaalinen riisto ja prostituutioon pakottaminen
- * hyväksikäyttö sodan ja aseellisten konfliktien yhteydessä, kuten joukkoraiskaukset, väkisin raskaaksi tekeminen, seksuaalinen orjuuttaminen ja pakkotyöleirit.

Kukat

*Ei se monille edes pälkähdä päähän.
Vaun sinulle se sentään juolahti mieleen
Vakuutit, että ostit jo kukat
melkein – vain jokin oli mennyt pieleen.*

*Kauppa oli kiinni. Tai epäröit –
niin tyyppillistä meille, eikö vaan?
Varmaan jotenkin kuvittelit,
etten sinun kukkiasi haluaisinkaan.*

*Hymyilin ja halasin sinua silloin.
Nyt hymyilen enää kaihoisasti.
Mutta kukat jotka melkein ostit
ovat kestäneet tähän asti.*

Wendy Cope, kokoelmasta *Vakavia asioita*. 1995.
Suom. Tuomas Nevanlinna. Loki-kirjat.

*Usein naisiin kohdistuu
väkivaltaa ainoastaan siksi,
että he ovat naisia.*

Tunsin kerran naisen joka kulki kotonaan alasti. Hänen miehensä vaatetti häntä, kietoi hänen ympärilleen peittoja, huopia, aamutakkeja. Nainen heitti ne pois ja säteili. Hän tahtoi kävellä alasti ja paljain jaloin. Hän jätti kenkensä metsiin ja vieraisiin paikkoihin. Vaatteensa hän jätti lattialle, otti kuuta. Hän sanoi: aina palan, kurkotan. Hän hymyili. Hän sanoi: kuulla on terveellinen maito, auringolla tappava silmä. Hän nyökkäsi itselleen. Hänen miehensä katseli toisaalle ja rakasti kuvastojen kerrospuettuja naisia. Mies sanoi: nainen on luonnostaan siveä. Nainen nauroi, eikä

lakannut. Hän ei lakannut, vaikka mies pyysi. Kun mies rukoili, naisen oli pakko irtistää hassusti, siksi, sanoi nainen, kun se oli niin hassua. Siksi, sanoi mies, siksi minä vasta lähdin.

Saila Susiluoto, kokoelmasta Siivekkäät ja Hännäkkäät, 2001. Otava.

Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan kahden henkilön intiimissä suhteessa tapahtuvaa väkivaltaa.

Perheväkivallalla tarkoitetaan kaikkia perheen jäseniä koskettavaa väkivaltaa. Käsite on laajempi kuin parisuhdeväkivallan mutta suppeampi kuin lähisuhdeväkivallan.

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan perheessä tai muissa sukulaisuus- ja tuttavuussuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa.

Olipa naisten kohtaama väkivalta muodoltaan millaista tahansa, se on aina vakava ihmisoikeusloukkaus, johon tulee puuttua. Kaikkien yhteiskuntien ja hallitusten velvollisuus onkin kehittää lainsäädäntöä ja luoda järjestelmiä, jotka mahdollistavat väkivallan uhrien suojelun ja tekijöiden rankaisemisen. Viranomaisille tulee taata myös paremmat mahdollisuudet puuttua perheessä tapahtuvaan väkivaltaan.

4.1. Naisten lähipiirissä kohtaama väkivalta

Naisiin kohdistuva väkivalta poikkeaa olennaisesti miesten kohtaamasta väkivallasta. Miehet kohtaavat väkivaltaa useimmiten julkisilla paikoilla, kuten kaduilla ja puistoissa. Naisille todennäköisin paikka joutua pahoinpidellyksi on oma koti. Perheessä tapahtuva väkivalta koskettaa aina myös lapsia. He ovat usein läsnä väkivaltatilanteissa ja monesti myös pahoinpitelyn kohteita.

Naisten kohtaama väkivalta on useimmin *pari-* tai *lähisuhdeväkivaltaa*, jossa väkivallan tekijä on puoliso, seurustelukumppani, miespuolinen perheenjäsen tai muu entuudestaan tuttu henkilö. Tavallisinta väkivalta on heteroseksuaalisissa suhteissa, joita säätelevät perinteiset käsitykset naisten ja miesten rooleista sekä kulttuurisidonnaiset käsitykset moraalista, uskollisuudesta, kunnian ja häpeästä.

- * Vähintään joka kolmas maailman naisista on joutunut miespuolisen kumppaninsa väkivallan tai sillä uhkaamisen kohteeksi.
- * Joka neljäs suomalainen nainen on kokenut fyysistä väkivaltaa tai sen uhkaa parisuhteessaan.
- * 80 prosentissa pari- ja lähisuhteessa tapahtuvan väkivallan kohteena on nainen.
- * 90 prosentissa tekijänä on mies.

Naisten kohtaamalle väkivallalle on tyypillistä tekojen monimuotoisuus ja niiden jatkuvuus. Ennen ensimmäistä fyysistä tekoa – läimäytystä, tönäisyä tai nyrkin iskua – nainen on saattanut joutua henkisen tai taloudellisen vallankäytön kohteeksi. Nimittely, solvaaminen ja syyttely, toisen vapauden rajoittaminen tai seksuaalinen painostus ovat merkkejä vääristyneestä vallankäytöstä. Näkymätöntä hallintaa ja kontrollointia ei useinkaan osata yhdistää väkivaltaan eikä ymmärretä vaaratekijäksi.

Väkivaltaa on monenlaista

Fyysinen väkivalta

- * lyöminen
- * potkiminen
- * töniminen
- * kiinnipitäminen
- * hiuksista vetäminen
- * läimäyttely
- * ruumiinvamman tuottaminen

Henkinen väkivalta

- * nimittely
- * haukkuminen
- * uhkailu
- * vähättely
- * alistaminen
- * nöyryyttäminen
- * kiristäminen
- * pelottelu
- * tavaroiden hajottaminen
- * vapauden rajoittaminen

Seksuaalinen väkivalta

- * ahdistelu
- * lähentely
- * häirintä
- * koskettelu
- * pakottaminen nöyryyttäviin tai epämiellyttäviin seksuaalisiin tekoihin
- * seksiin pakottaminen
- * raiskaus

Taloudellinen väkivalta

- * rahan käytön kontrolloiminen
- * toisen omaisuuden tai rahan luvaton haltuunotto ja käyttö
- * itsenäisen toimeentulon estäminen
- * merkittävien taloudellisten päätösten tekeminen yksin

Uskonnollinen väkivalta

- * toisen uskonnollisuuden tai uskonnollisten tarpeiden halveksiminen ja pilkkaaminen
- * uskonnon harjoittamisen kieltäminen
- * uskonnollisilla säännöillä pelottelu, painostaminen ja kiristäminen
- * pakottaminen uskonnollisiin normeihin ja sääntöihin

Väkivaltaa on myös

- * hoidon laiminlyönti tai avun epääminen
- * lapsen käyttö väkivallan välineenä: lapsen vahingoittamisella uhkaaminen, lasten käyttäminen riidan välikappaleina, lapsen tapaamisen väärinkäyttö
- * piilevä väkivalta: uhkan ilmapiiri, tietoisuus väkivallan mahdollisuudesta

Väkivallassa on aina kyse vääristyneestä vallankäytöstä, toisen kontrolloimisesta ja alistamisesta.

Usein lähisuhdeväkivalta liittyy elämän kriisitilanteisiin, jolloin rakentavien ratkaisumallien puuttuminen johtaa väkivallan käyttöön. Tekijä saattaa perustella tekojaan parisuhteen ongelmilla, elämäntilanteen vaikeudella tai parisuhteessa kokemallaan henkisellä väkivallalla. Henkinen väkivalta ei kuitenkaan missään tilanteessa oikeuta fyysistä väkivaltaa.

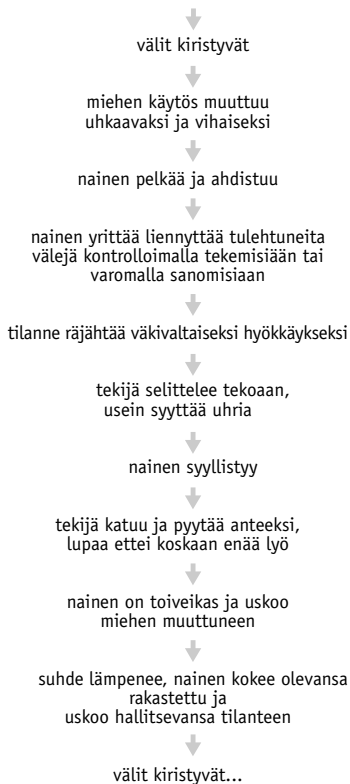
Väkivallan kierre

Pari- ja lähisuhdeväkivallassa tilanteet noudattavat hyvin usein lähes kaavaista mallia: suhteessa vuorottelevat lämmön, rakkauden ja rauhan ajat väkivaltaisten jaksojen kanssa.

Mikä tahansa voi laukaista pahoinpitelyn – siivoamaton koti, tottelemattomat lapset tai myöhässä oleva ruoka. Väkivaltaisuuden toistuminen voi vaihdella viikoista vuosiin. Tapaus saattaa jäädä myös yksittäiseksi, mutta aina se kuitenkin jättää pelon ja epävarmuuden tunteen.

Väkivallan tekijän valta ja hallitseva asema perustuu väkivallan ja sen uhkan aiheuttamaan jatkuvaan pelkoon. Uhri tarkkailee lakkaamatta käytöstään voimatta täysipainoisesti keskittyä omaan elämäänsä.

Väkivallan kierre

Suomessa puolison tai partnerin tekemän väkivallan uhreina kuolleet 1996–2002

vuosi	naiset	miehet
2002	15	4
2001	25	5
2000	19	3
1999	17	3
1998	15	3
1997	17	4
1996	30	4

Lähde: Tilastokeskus/ Kuolemansyylilasto

Väkivallalla on taipumus seurata niin uhria kuin tekijääkin. Huomattava osa väkivaltaa kumppaniaan kohtaan käyttäneistä miehistä on lapsuudessaan ollut osallisena perheväkivaltilanteissa. Väkivallasta tulee helposti ongelmien ratkaisumalli. Myös useat väkivallan kohteeksi joutuneet naiset ovat kohdanneet väkivaltaa aikaisemmin elämässään. Väkivaltaan puuttuminen on ainoa keino käyttäytymisen muuttamiseksi ja väkivallan kierteen ennaltaehkäisemiseksi.

Naisiin kohdistuva väkivalta Suomessa

Suomessa väkivallan seurauksena kuolleista henkilöistä noin kolmannes on naisia. Väestömäärään suhteutettuna se on enemmän kuin muissa läntisen Euroopan maissa. Suuri osa naisiin kohdistuvista henkirikoksista tapahtuu parisuhteessa, usein erotilanteiden yhteydessä, mustasukkaisuuden tai muun syyn aiheuttaman riidan päätteeksi. Vuosittain noin 20–30 naista kuolee lähisuhdeväkivallan seurauksena, ja useat tuhannet saavat vammoja.

Kotitalouksista soitetaan hälytyskeskuksiin noin 50 000 hätäpuhelia vuosittain. Poliisin arvioiden mukaan lähes kolmanneksessa on kyse perheväkivaltilanteesta. Tapauksia kirjataan kuitenkin vain murto-osa tästä. Vuonna 2000 vain joka kymmenes poliisin tietoon tullut väkivaltatapaus koski perheväkivaltaa.

Suomalaisista naisista

- * 40 prosenttia on joutunut miehen tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi 15 vuotta täytettyään.
- * joka viides on kokenut väkivaltaa alle 15-vuotiaana.
- * parisuhteessa olevista naisista joka viides on joutunut fyysisen tai seksuaalisen hyväksikäytön tai sillä uhkailun kohteeksi.
- * valtaosassa parisuhteen ulkopuolella tapahtuneista väkivallanteista tekijä on ollut tuttu.

Lähde: Heiskanen & Piispa (1998): Usko, toivo, harkkaus.

Suomalaista naista on totuttu pitämään vahvana ja selviytyjänä. Tämä vahvuuden ihanne saa monet naiset kamppailemaan hiljaisuudessa väkivallan kokemusten kanssa. Näkyvät mustelmat ja ruhjeet saatetaan selittää kaatumisina tai epähuomiossa sattuneina kolhuina. Usein väkivalta on jatkunut jo pitkään, ennen kuin nainen hakee ulkopuolista apua, ja arviolta vain joka kymmenes ilmoittaa kohtaamastaan vakavasta väkivallasta poliisille.

Suomessa naisiin kohdistuva väkivalta aiheuttaa yhteiskunnalle miljoonien eurojen kustannukset vuosittain.

Vuonna 1998 naisiin kohdistuvasta fyysisestä väkivallasta aiheutui 45 miljoonan euron välittömät kustannukset. Suurin osa aiheutui parisuhteessa tapahtuneesta väkivallasta.

Kustannukset jakautuivat seuraavasti:

Oikeussektori: 26,6 miljoonaa euroa (joista 6,2 miljoonaa euroa poliisikustannuksia; 6,6 miljoonaa euroa oikeuslaitoksen kustannuksia; 13,8 miljoonaa euroa vankilaitoksen kuluja)

Sosiaalisektori: 14,8 miljoonaa euroa (turvakotien, kriisipalvelujen, sosiaalitoimen sekä terapian käytöstä aiheutuneet kustannukset)

Terveyssektori: 3,4 miljoonaa euroa (vammojen hoidattaminen sairaaloissa ja terveyskeskuksissa), tämän lisäksi lääkkeisiin käytettiin lähes yhtä paljon rahaa.

Väkivallasta aiheutuvia välillisiä kustannuksia arvioidaan kertyvän jopa kaksinkertaisesti. Menetetystä terveydestä, hyvinvoinnista ja heikentyneestä työkyvystä koituu yhteiskunnalle noin 60–100 miljoonan euron kustannukset vuosittain.

Lähde: Heiskanen & Piispa (1998): Väkivallan hinta.

* tutkimuksessa esiintyneet markkamääräiset summat on muutettu euroiksi virallisen kurssin mukaisesti (1e = 5,95 mk).

Vaiettu väkivalta

Lähisuhdeväkivalta on edelleen vaiettu asia niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Väkivallasta puhuminen on usein vaikeaa siihen liittyvän syyllisyyden ja voimakkaan häpeän tunteen vuoksi. Tästä syystä lukuisat naiset eivät ilmoita kenellekään kohtaamastaan väkivallasta.

Väkivalta kaikissa muodoissaan murentaa naisen itsetunnon, jolloin avun hakeminen ja väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen on vaikeaa. Monesti nainen uskoo syyn olevan itsessään ja kuvittelee ansainneensa saamansa kohtelun. Nujerrettuna nainen omaksuu helposti käsityksen itsestään tarpeettomana, avuttomana ja heikkona ihmisenä. Minäkuvan muututtua uhri usein takertuu tekijään eikä usko kykyihinsä selviytyä itsenäisesti. Toivo tilanteen muuttumisesta, yksin jäämisen pelko, yhteiset lapset tai taloudellisen itsenäisyyden puute estävät usein naisia lähtemästä.

Vaikenemisen ohella väkivallan kierrettä ylläpitävät syvälle juurtuneet käsitykset, joiden mukaan perheen sisäiset asiat ovat yksityisasiota. Perheessä tapahtuva pahoinpitely tai muu väkivalta on yhä monissa maissa asia, johon viranomaisten on hankala puuttua. Lainsäädännön kehittämisen ohella naisille tulee tarjota tietoa oikeuksistaan ja rohkaista heitä hakemaan apua. Myös väkivaltainen kumppani tulee saattaa hoitoon.

Naisia hakataan usein lukuisia kertoja, ennen kuin he hakevat apua

- * Suomalaisista väkivaltaa kokeneista naisista vain noin joka neljäs hakee apua. Heistä valtaosa on kokenut väkivaltaa jo pitkään.
- * Vanhemmat naiset ilmoittavat tapauksista nuorempia harvemmin.
- * Apua haetaan useimmiten vasta suhteen päättymisen jälkeen.
- * Yleisemmin apua haetaan terveyskeskuksesta, poliisilta ja perheneuvolasta.

Vuosittain 20–30 naista kuolee Suomessa lähisuhdeväkivallan seurauksena.

Naiset pelkäävät väkivaltaa usein miehiä enemmän:

- * 2/3 naisista on huolissaan itseensä kohdistuvasta väkivallasta.
- * Yli 50 prosenttia on huolestunut katuväkivallan uhriksi joutumisesta.
- * Yli 40 prosenttia on huolestunut tuntemattoman raiskaajan uhriksi joutumisesta.
- * 14 prosenttia on huolissaan väkivaltaisesta perheenjäsenestä.

Lähde: Heiskanen & Piispa (1998): Usko, toivo, harkkaus.

Väkivallan pelko

Naisiin kohdistuvat väkivallanteot aiheuttavat pelkoa, joka rajoittaa naisten mahdollisuuksia elää vapaasti. Väkivallan pelko voi aiheuttaa muutoksia ihmisen käyttäytymisessä. Väkivallan kohteeksi joutumisen pelossa saatetaan vältellä tietyillä julkisilla paikoilla liikkumista tiettyyn vuorokaudenaikaan. Yksin liikkumista varotaan erityisesti iltaisin keskusta-alueilla. Koska väkivallan pelko kaventaa toimintamahdollisuuksia, se vaikuttaa samalla tavoin kuin itse väkivalta rajoittaen ja kahliten uhria. Väkivallan pelko voi myös johtaa siihen, että nainen alkaa pelätä kaikkia miehiä, vaikka ei itse olisikaan joutunut koskaan väkivaltaisen teon kohteeksi.

Pahoinpitely on aina rikos

Suomessa rikoslaki muuttui vuonna 1995. Lain muutoksen myötä yksityisellä paikalla, myös kotona, tapahtuva pahoinpitely tuli virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi. Aiemmin tekijä joutui yksityisasunnossa tapahtuneesta väkivallasta rikosoikeudelliseen vastuuseen vain, jos uhri itse nosti syytteen häntä vastaan. Muutoksen jälkeen ilmoitusvastuu on laajentunut koskemaan myös viranomaisia. Kotiin lähetetyn poliisipartion velvollisuus on tehdä tapahtuneesta rikosilmoitus. Sama velvollisuus on myös terveydenhuoltohenkilöstöllä.

Suomessa rikoslaki (RL 21. luku 5§, 6§, 7§) jakaa pahoinpitelyt kolmeen ryhmään: **pahoinpitely**, **törkeä pahoinpitely** ja **lievä pahoinpitely**. Pahoinpitelyn aste arvioidaan vammojen, rikoksen tekotavan ja sen aiheuttaman henkisen kärsimyksen perusteella. Myös pahoinpitelyn yritys on rangaistava teko.

Pahoinpitely ja törkeä pahoinpitely ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia. Lain mukaan syyttäjän tulee nostaa syyte kaikissa tietoonsa tulleista pahoinpitely- ja törkeistä pahoinpitelyrikoksista riippumatta siitä, onko asianomistaja ilmoituksen takana. Lievä pahoinpitely on 15 vuotta täyttäneen henkilön asianomistajarikos, uhrin on vaadittava tekijälle rangaistusta tutkinnan käynnistymiseksi ja syytteen nostamiseksi.

Poikkeus: Pahoinpitelyn osalta syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta, mikäli uhri sitä *omasta vakaasta tahdostaan haluaa*, ja jollei yleinen tai uhrin yksityinen etu sitä vaadi. Säännös asettaa syyttäjän usein vaikean tehtävän eteen. Ulkopuolisena ”oman vakaan tahdon” toteaminen saattaa olla vaikeaa, eikä aina ole mahdollista täysin pois sulkea sitä, että uhria on painostettu syytteen nostamatta jättämiseen.

4.2. Seksuaalinen väkivalta

Naisiin ja tyttöihin kohdistuva seksuaalinen väkivalta on muodoiltaan moninaista. Seksuaalirikoksista raiskaus on räikein, mutta rangaistavia tekoja ovat myös toisen avuttomuuden tai kehittymättömyyden hyväksikäyttäminen sekä seksiin painostaminen tai pakottaminen. Myös parisuhteessa tapahtuva seksuaalinen väkivalta on rikos.

Seksuaalirikoksiin liittyy toisinaan myös muuta fyysistä väkivaltaa, mutta monesti pelkkä väkivallan uhka lamaannuttaa uhrin. Siksi seksuaalirikoksen uhreilla ei useinkaan ole näkyviä vammoja. Seksuaalinen itsemääräämisoikeus on jokaisen ihmisen perusoikeus, jonka loukkaaminen on kaikissa muodoissaan ja kaikissa olosuhteissa tuomittavaa.

Oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen on jokaisen ihmisen perusoikeus. Se sisältää niin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden kuin oikeuden päättää omasta ruumiistaan, seksuaalisuudestaan ja seksuaalisesta käyttäytymisestään.

Suomen rikoslain mukaan sukupuoliyhteet alle 16-vuotiaan kanssa ovat rikoksia. Rangaistavia tekoja ovat myös seksipalvelujen ostaminen alle 18-vuotiaalta, sukupuoliyhteyteen taivuttaminen tai seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavaan tekoon tai sen kohteeksi alistaminen. Samanikäisten, kehityksessään tasavertaisten henkilöiden vapaaehtoiset seksisuhteet ovat sallittuja.

Raiskaus

Raiskaus on väkivaltarikos, joka loukkaa mitä suurimmassa määrin naisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja ruumiillista koskemattomuutta. Mahdollisten fyysisten vammojen, sukupuolitautilien ja ei-toivotun raskauden lisäksi raiskaus aiheuttaa aina syviä henkisiä haavoja, joiden parantuminen kestää huomattavasti mustelmia kauemmin.

Suomessa seksuaalista väkivaltaa koskeva laki uudistettiin vuonna 1999. Raiskaukset luokiteltiin törkeyden mukaan kolmeen luokkaan: **raiskaus, törkeä raiskaus ja pakottaminen sukupuoliyhteyteen**. Raiskaukseksi määritellään teko, jossa henkilö on pakotettu sukupuoliyhteyteen väkivaltaa tai sen uhkaa käyttämällä tai henkilö on saatettu tilaan, jossa hänen ei ole mahdollista puolustaa itseään. Teon kohteena ja tekijänä voi olla sekä mies että nainen. Myös raiskauksen yritys on rangaistava. (Rikoslaki 20. luku.)

Suomessa on lakiuudistuksen jälkeen ilmoitettu poliisille keskimäärin viitisen sataa raiskausta vuosittain. Todellinen luku lienee huomattavasti suurempi. Raiskaus on rikos myös parisuhteessa, mutta näistä tapauksista ilmoitetaan huomattavasti harvemmin kuin tapauksista, joissa tekijä on ollut tuntematon tai puolittu. Lähisuhteissa tapahtuvaa raiskausta ei aina mielletä väkivallaksi, ja tapaukset jäävät siksi rekisteröimättä.

Osa raiskauksista tai sen yrityksistä tapahtuu juhlien tai muiden sosiaalisten tilanteiden yhteydessä. Alkoholilla on usein osuutta tapahtumiin, minkä seurauksena uhri usein syyttää tapahtuneesta itseään. Myös vääränlainen pukeutuminen ja mahdollinen tekijän kanssa flirttailu aiheuttavat uhrissa syyllisyyttä. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaaminen on kuitenkin aina rikos, eikä raiskattu koskaan ole syyllinen kokemaansa väkivaltaan.

Suomessa poliisi arvioi, että

- * raiskauksen uhriksi joutuu noin 6 000–10 000 naista vuosittain.
- * vain murto-osa tapauksista ilmoitetaan poliisille.
- * Rikosilmoituksen tehneistä raiskauksen uhreista valtaosa on nuoria, alle 30-vuotiaita naisia.
- * 80 prosentissa tapauksia tekijä on entuudestaan tuttu.

Liian lyhyt hame?

”Hän livahtaa kylpyhuoneeseen ja lukitsee oven. Hän vetää mekon yltään, astuu kylpyammeeseen ja avaa suihkun. Hän vääntää lämpimän veden niin kuumalle että pystyy tuskin seisomaan paikallaan.

On vaikea sanoa, miten kauan hän seisoo suihkussa. Hän on täysin poissa, kuin kuollut. Hän käyttää loppuun kokonaisen suihkusaippuan ja pesee hiuksensa ainakin viisi kertaa. Hän tuntee itsensä likaiseksi, likaiseksi, likaiseksi. Vaikka vesi on höyryävän kuumaa, hän palelee niin että tärisee.

Hän ei uskalla koskea alapäähän. Ei pestä, ei katsoa, ei tuntee. Hän pelkää, että suolet vierivät ulos, että sisälmykset luiskahtavat hänestä ulos ja putoavat lattialle yhtenä suurena, kiiltävänä kasana. Hän ei jaksa edes oksentaa.

Hän on ollut liian provosoiva, liian naisellinen, siksi se tapahtui. Hiuksista pitää päästä eroon, siltä hänestä tuntuu. (Hän alkaa leikata hiuksiaan kynsisaksilla). Hän saa kätensä täyteen vaaleaa naisentukkaa. Hän viskaa sekä hiukset että mekon roskakuihuun.”

Christina Nord Wahldén, Liian lyhyt hame. 1999. Suom. Nora Schuurman. Otava.

4.3. Sukupuolinen häirintä ja ahdistelu

”Kaikki alkoi, kun Fredrik tarttui Susannea rinnoista. Susanne tönäisi hänet pois. Fredrik nauroi. Käpälöinti muuttui pian kunnan ahdisteluksi. Tunnin jälkeen pojat kerääntyivät piiriksi Susannen ympärille. Fredrik tarttui häneen ja painoi hänet maahan. Susanne pyysi Fredrikiä lopettamaan, mutta tämä ei kuunnellut. Sen sijaan Fredrik työnsi kätensä Susannen puseron alle muiden poikien kannustaessa ympärillä. Fredrik kouraisi Susannea jalkojen välistä, ja vaikka Susanne yritti näyttää välinpitämättömältä, hän ei voinut olla kirkaisematta. Me muut tytöt kyyhötimme poikajoukon takana. Emme uskaltaneet protestoida. Meitä pelotti, että joutuisimme itse samaan tilanteeseen tai että meitä pidettäisiin typerinä.”

Linna Johansson, Kuinka meille kerrottiin seksuaalisuudesta teoksessa Pilluparvi, 2003. Toim. Linda Skugge, Belinda Olsson ja Brita Zilg. Suom. Anu Tukala. Like.

Suomalaisista naisista yli puolet on joutunut sukupuolisen ahdistelun tai häirinnän kohteeksi jossain elämänsä vaiheessa.

Sukupuolisella häirinnällä ja ahdistelulla tarkoitetaan ei-toivottua ja yksipuolista, joko fyysistä tai sanallista seksuaalisväritteistä käyttäytymistä toista ihmistä kohtaan.

Häirintää voivat olla esimerkiksi

- * seksuaalisesti vihjailevat eleet ja ilmeet
- * härskit puheet ja kaksimieliset vitsit
- * vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat asiattomat huomautukset tai kysymykset
- * esille asetettu pornoaineisto, seksuaalisesti värityneet kirjeet, viestit, puhelinsoitot ja sähköpostit
- * fyysinen koskettelu ja lähentely
- * seksuaalista kanssakäymistä koskevat ehdotukset.

Rajanveto flirtin ja häirinnän välillä voi olla vaikeaa. Seksuaalinen huomio herättää usein ristiriitaisia tunteita ja saattaa tuntua samalla sekä häpeälliseltä että imartelevalta. Häirintä on aina yksilöllinen kokemus, ja ratkaisevaa on, miten kohde tilanteen kokee. Huomio muuttuu häirinnäksi tai ahdisteluksi silloin, jos sitä jatketaan, vaikka kohteeksi joutunut on ilmaissut pitävänsä saamaansa huomiota loukkaavana tai vastenmielisenä.

Häiritsijä voi olla kuka tahansa, tuttu tai vieras. Häirintään voi liittyä lupauksia tai uhkailua teon hyvittämiseksi tai salassa pitämiseksi. Häpeän tunteen lisäksi häirinnän kohteeksi joutunut voi pelätä tai epäillä kokemuksensa olemassaoloa. Usein saattaa myös olla vaikeaa hahmottaa, mitä oikeastaan on tapahtunut. Milloin normaali käytös muuttui ja häirintä alkoi? Oliko tilanteessa tulkinnanvaraisuutta ja tapahtuiko sittenkään sellaista, minkä muutkin kokisivat vääräksi? Usein on myös vaikeaa sanoa, mitä teolla loukattiin.

Häirinnästä kertominen on usein vaikeaa tapahtuman herättämän häpeän ja epäuskon vuoksi. Ahdistelun kohteeksi joutuneen kannattaa kuitenkin luottaa vaistoihinsa ja kertoa tapahtumista heti. Seksuaalisen häirinnän esiin nostaminen on tärkeää, sillä vain siten näkymätön voidaan tehdä näkyväksi ja tunnistaa teko rikokseksi.

Seksuaalinen häirintä koulussa

Sukupuolista häirintää ja ahdistelua tapahtuu myös kouluissa. Koulumaailma on perinteisesti käsitetty sukupuolettomaksi tilaksi, jossa oppilaiden seksuaalisuutta ei oteta huomioon. Häirintätapaukset luokitellaan helposti koulu-kiusaamiseksi, eikä niiden seksuaalisista luonnetta nähdä. Tästä syystä ne usein sivuutetaan huumorilla eikä ongelmiin puututa.

Suomalaisista alle 15-vuotiaista tytöistä

- * peräti 41 prosenttia on kokenut seksuaalista häirintää. Osa siitä tapahtuu myös koulussa.
- * lähes joka kolmas on kokenut seksuaalista väkivaltaa, pakottamista tai sillä uhkaamista.

Lähde: Heiskanen & Piispa (1998): Usko, toivo, harkaus.

Tyttöihin kohdistuva seksuaalinen häirintä luetaan usein normaaliksi murrosikäisten kiusoitteluksi. Stereotyyppiset sukupuoliroolit määrittävät yhä poikien ja tyttöjen hyväksyttävää käyttäytymistä, ja poikien toimintaa saataan vähätellä. ”Pojat ovat poikia” -ajattelu on edelleen yleistä. Tyttöjen reagointia myös kyseenalaistetaan ja heitä saatetaan syyttää provosoinnista ja tapahtuneen vääristelystä.

Kouluissa esiintyvä seksuaalinen häirintä on useimmiten poikajoukon tyttöihin kohdistamaa henkistä tai fyysistä ahdistelua. Nimittely, haukkuminen, maineen tahraaminen ja ulkonäön arvostelu ovat tyyppillisintä sanallista häirintää. Tytöt kohtaavat myös fyysistä lähentelyä: rintojen, takapuolen ja haarojen koskettelua sekä käsiksi käymistä. Koulussa tavanomaisia paikkoja joutua seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun kohteeksi ovat muun muassa ruokajono ja koulun rappuset. Myös sisällä vietetyt välitunnit lisäävät ahdistelun mahdollisuutta.

Opettajakin voi syyllistyä oppilaan seksuaaliseen häirintään. Liian lähelle tuleminen, kosketteleminen, tytön fyysisen kehityksen arviointi tai sitä koskevat huomiot, samoin kuin tyttöjä loukkaavien seksuaalisesti värittyneiden juttujen kertominen ovat seksuaalista häirintää ja oppilaaseen kohdistuvaa ahdistelua, jota ei tule hyväksyä.

Tytöt reagoivat kohtaamaansa häirintään useimmiten muuttamalla omaa käytöstään. He saattavat peittää naiselliset muotonsa löysällä vaatetuksella ja vältellä ahdistelijaansa. Häirinnästä vaietaan tapahtuneen herättämän häpeän, hämmennyksen ja syyllisyyden vuoksi. Myös yleinen ilmapiiri vaikuttaa häirinnästä kertomiseen. Vähättelevä vastaanotto vaientaa monet häiri-tyiksi tulleet tytöt.

Suomalaisista alle 15-vuotiaista tytöistä peräti 41 prosenttia on kokenut seksuaalista häirintää!

Opettajien velvollisuus on reagoida havaitsemaansa seksuaaliseen häirintään välittömästi ja ottaa se riittävän vakavasti. Lapselta tai nuorelta ei voida edellyttää, että hän osaa tai uskaltaa kertoa kokemastaan loukkaavasta ja vastenmielisestä käytöksestä. Tapahtuneen kieltäminen, vähättely tai torjuminen johtaa häirinnän kohteeksi joutuneiden tyttöjen kannalta erittäin haitalliseen tilanteeseen. Koulurauha tulee taata kaikille oppilaille kaikissa tilanteissa.

Huorittelu

Naisen kutsuminen *huoraksi* on törkeää ja julmaa. Sitä vastaan on vaikea puolustautua sen nöyryyttävyyden ja alentavuuden kohdistuessa nimenomaisesti naisen sukupuoleen.

Tytön tai naisen huoraksi leimaamisessa on kyse eräänlaisesta demonisoinnista: huoraksi leimatusta voidaan kertoa ja uskoa mitä vain, ja hänelle voidaan luvallisesti tehdä lähes mitä tahansa. Huoraksi leimatun kaikki tekemiset ovat yhteisön alituudessa tarkkailussa.

Huorittelu on yleinen koulumaailman ilmiö. Kouluyhteisössä esiintyy monia seksuaalirikuriin liittyviä haukkumasanoja, joista yleisimmät ovat ”huora” ja ”homo”. Huorittelulla ja homottelulla voidaan rangaista vääranlaisesta naiseudesta tai miehisyydestä kyseenalaistamalla kohteen seksuaalisuus ja korostaen vallitsevia käsityksiä normaaliudesta. Tytöille ja pojille asetetut vaatimukset poikkeavat toisistaan, mikä näkyy myös huora- ja homo-sanojen sisällössä.

Huoraksi tai homoksi leimaaminen on mielivaltaista, eikä sillä yleensä ole mitään tekemistä henkilön todellisen seksikäyttäytymisen kanssa. Nimittely voidaan kohdistaa melkein kenen tahansa, mistä syystä tahansa. Tyttöä voidaan huoritella sekä luonteenpiirteiden, kuten hiljaisuuden, kovaäänisyyden tai ronskiuden, että ulkoisen olemuksen, kuten pukeutumisen perusteella. Liiallinen naisellisuus tai korostettu poikamaisuus saattavat riittää tytön leimaamiseen. Huoran vastakohta löytyy jostakin ”kivan”, ”tavallisen”, ”kiltin” ja ”kunnollisen” tienoilta.

Seksuaalisen väkivallan seuraukset

Seksuaalisella väkivallalla ja hyväksikäytöllä on sekä fyysisiä että henkisiä vaikutuksia uhrin elämään. Asianmukainen hoito ja tekijän saattaminen vastuuseen on ensiarvoisen tärkeää uhrin toipumisen kannalta. Uhrin selviytymistä vaikeuttaa häpeän ja syyllisyyden tunteiden lisäksi nöyryytys, mikäli teolla ei ole oikeudellisia seuraamuksia.

Fyysiset jäljet paranevat nopeammin kuin henkiset, joiden hoitaminen vaatii lähes aina ammatillista apua. Seksuaalisen eheyden hajottua monet ahdistuvat ja eristäytyvät menetettyään luottamuksensa muihin ihmisiin. Lisäksi monet kärsivät seksuaalisesta kylmyydestä ja kyvyttömyydestä luoda kestäviä ihmissuhteita. Väkivallan muiston turruttamiseksi uhri saattaa käyttää runsaasti alkoholia tai muita päihteitä, mikä johtaa usein uusiin ongelmiin.

4.4. Maahanmuuttajanaisten kohtaama väkivalta Suomessa

PEKINGIN ASIAKIRJASSA kiinnitetään huomiota naisryhmiin, jotka ovat erityisen alttiita väkivallalle. Tällaisia ryhmiä ovat muun muassa vähemmistöön tai alkuperäisväestöön kuuluvat naiset sekä pakolais- ja siirtolaisnaiset. Maahanmuuttajanaiset ovat usein uudessa kotimaassaan kansallisten vähemmistöjen edustajia, ja heillä on näin ollen riski joutua syrjinnän kohteeksi paitsi sukupuolensa myös vähemmistöasemansa takia.

Myös Suomessa maahanmuuttajanaiset ovat väkivallan kohteina erityisen haavoittuvia. Heillä ei välttämättä ole riittävästi tietoa omista oikeuksistaan eikä suomalaisen yhteiskunnan väkivallan uhreille tarjoamista palveluista. Monet kärsivät työttömyydestä kielitaidon ja soveltuvan koulutuksen puuttuessa. Monessa tapauksessa heidän elämänsä rajoittuu kotiin, minkä vuoksi he ovat sekä sosiaalisesti että taloudellisesti riippuvaisia puolisoistaan.

Perinteiset sukupuoliroolit rajoittavat usein maahanmuuttajanaisten elämää suomalaista sisartaan enemmän. Naisten elämää hallitsee koti ja perhe, eikä kulttuurisidonnaisten moraal- ja kunniakäsitusten murtaminen ole helppoa. Maahanmuuttajanaisten yhteiskunnallista sopeutumista on tuettava lisäämällä naisten mahdollisuuksia itsenäiseen talouteen, parantamalla heidän työllistymismahdollisuuksiaan sekä rohkaisemalla heitä osallistumaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. On tärkeää, että maahanmuuttajanaiset eivät jää näkymättömiksi omassa yhteisössään eivätkä ympäröivässä yhteiskunnassa.

Maahanmuuttajanaisten kohtaama väkivalta parisuhteessa

- * Lähes 70 prosentissa tapauksista tekijä on nykyinen puoliso. Entinen kumppani on tekijänä kolmanneksessa tapauksia.
- * 55 prosentissa tapauksista tekijänä on maahanmuuttajataustainen puoliso, 45 prosentissa tekijänä on alkuperältään suomalainen puoliso.
- * Maahanmuuttajanaiset hakeutuvat turvakoteihin suomalaista naista useammin.
- * Erityisesti pääkaupunkiseudun turvakotien asiakkaista huomattava osa on ulkomaalaisia, maahanmuuttajataustaisia naisia.
- * Eniten väkivaltarikoksia kohdistuu Suomen kansalaisuuden saaneisiin maahanmuuttajanaisiin.

Lähde: Sisäasiainministeriö. Poliisiosaston julkaisu 17/2003.

Turvattujen vähemmistöoikeuksien perusteella maahanmuuttajilla on oikeus oman kielen, kulttuurin ja uskonnon säilyttämiseen ja kehittämiseen. Tätä oikeutta on kunnioitettava, mutta samalla naisia tulee suojella kulttuuriin

Kaaba

*Jälki poskessasi, Kaaba Omar, lyönnin jälki
Kyynelet jotka saavat kasvoisi hilseilemään
Ja se miten jalkasi ovat pölyn peitossa
Et yhtenäkkään päivänä saanut edes
voidepisaraa
Se on osasi, koska äitimme on kuollut
Enkä minä ole sinua parempi, minä itken
vihasta.*

Sacdiyo Cumar Xuseen, valikoimasta Yhdeksän syyssadetta. Suomessa asuvien somalinaisten runo ja proosaa. 2001. Toim. Marja Tiilikainen, Amran Maxamed Axmed, Muddle Suzanne Lilius. Ruotsin kielestä suom. Liisa Ryömä. Yliopistopaino.

Monivaimoinen

*Monivaimoinenhan se vasta on miesten mies
Jos jostakin on hyötynyt, hän on ylintä ystävää
Mutta tuskin tervehtii sitä, joka ei ammenna
kattilaa piripintaan
Oikukas hän on, voi joskus jättää sinut yksin
erämaahan
Ja joskus taas höyläsi huolehtii koko suvusta
Joskus hän säntää luoksesi sydän avoinna, on
pari päivää lemmestä litteänä
Ja hän sanoo haluavansa vain sinut:
"Olethan uskollinen!"*

Khadija Ibrahiim Guuleed, Monivaimoinen
valikoimasta Yhdeksän syyssadetta. Suomessa
asuvien somalinaisten runoa ja proosaa. 2001. Toim.
Marja Tiilikainen, Amran Maxamed Axmed, Muddle
Suzanne Lilius. Ruotsin kielestä suom. Liisa Ryömä.
Yliopistopaino.

kuuluvilta väkivaltaisilta tavoilta. Kulttuuriset käytännöt, kuten tyttöjen ympärileikkaus, moniavioisuus ja pakkoavioliitot, ovat suomalaisen oikeusjärjestyksen mukaan rikoksia.

Muita vastaavia esimerkkejä ovat kunniakysymyksiin perustuvat väkivaltaiset teot, joista niin sanotut ”kunniamurhat” ovat raaimpia. Näillä teoilla ei vielä ole nimikettä suomalaisessa lainsäädännössä, mutta murha on yksi ankarimmin tuomittavia rikoksia.

Edellä mainitut teot ovat erittäin vakavia ihmisoikeusloukkauksia. Suomi on sitoutunut takaamaan ihmisoikeudet kaikille oikeudenkäytäntönsä alaisuudessa oleville, siis myös kaikille maahanmuuttajanasille. Heidän oikeuksiansa turvaaminen vaatii sekä ongelmien tiedostamista että määrätietoisia toimia niiden poistamiseksi.

”Kunniamurha”

Perheen ja suvun kunnian puolustamiseksi tuhansia naisia ja tyttöjä pahoinpidellään ja murhataan vuosittain ympäri maailmaa. Myös Suomessa on tilastoitu kunniakysymyksiin perustuvia väkivallantekoja.

Kunniamurhat ovat ennen muuta muslimiyhteisöjen ilmiö. Niillä ei kuitenkaan voida katsoa olevan suoranaista sidonnaisuutta islaminuskoon, sillä kaikissa islamilaisissa maissa niitä ei tehdä. Murhia tehdään eniten maissa, joissa naisten asema on muutenkin heikko.

Länsimaissa kunniakysymyksiin perustuvia tekoja tapahtuu useimmiten tytön tai naisen yrittäessä irtautua kulttuurin mukaisista perinteistä tavoista ja arvostuksista. Valta-kulttuuriin sulautumista ja sen vallitsevien tapojen omaksumista ei suvun piirissä aina hyväksytä.

4.5. Naiskauppa ja prostituutio

Seksiteollisuus on voimakkaasti kasvava globaalin talouden alue, jossa liikkuu vuosittain miljoonia euroja. Seksuaalisuuden kaupallistumisen ja vapaiden seksimarkkinoiden varjopuolena on järjestäytyneen rikollisuuden organisoima naiskauppa ja pakotettu prostituutio. Kansainvälisestä naiskaupasta on muodostunut kolmanneksi suurin harmaan talouden alue maailmassa heti huume- ja asekaupan jälkeen. Vapaaehtoisten seksityöläisten ohella markkinoilla on lukuisia alalle pakotettuja tai todellisten työvaihtoehtojen puuttuessa sinne vastentahtoisesti ajautuneita.

Naisilla ja tytöillä käytävä kauppa on levittäytynyt kaikkialle maailmaan. Eniten heitä kaupataan Aasiassa ja entisissä Itä-Euroopan sosialistisissa maissa. Köyhyys ja taloudellinen ahdinko saavat monet tytöt lähtemään seksiteollisuuden tarjoamiin töihin. Myös aseellisten konfliktien yhteydessä tapahtuva naisten ja tyttöjen salakuljetus ja myynti seksiteollisuuden käyttöön on yleistä.

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden kuriin saaminen on olennainen osa naiskaupan ja pakotetun prostituution vastaista työtä. Ihmisten orjuuttaminen, myyminen ja seksuaalinen hyväksikäyttö taloudellisen höydyn saavuttamiseksi on kielletty monissa kansainvälisissä asiakirjoissa.

- * **YK:n Ihmiskaupan ja toisen prostituutiosta hyötymisen kieltävä sopimus (1972)**
 - * **YK:n Naisten oikeuksien sopimus (1979)** velvoittaa valtioita ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin, lainsäädäntö mukaan lukien, estääkseen kaikenlaisen naisten kaupan ja prostituutiosta hyötymisen.
 - * **Palermion kansainvälistä rikollisuutta koskeva sopimus (2000)** määrittelee käsitteet vapaaehtoinen ja pakotettu prostituutio, sen mukaan uhrin suostumuksella ei kuitenkaan ole ihmiskaupan kannalta merkitystä. Sopimuksen lisäpöytäkirjassa todetaan, ettei hyväksikäyttöä prostituutiossa ja ihmiskauppaa voida erottaa toisistaan.
- Suomi** on sitoutunut toimimaan naiskauppaa ja prostituutiota vastaan allekirjoittamalla ja ratifioimalla kyseiset sopimukset.

Ihmiskaupan määritelmä kattaa kansainvälisissä sopimuksissa myös parittajan organisoiman prostituution. Naisiin ja lapsiin kohdistuva ihmiskauppa ja prostituutio ovat ilmiöitä, joita ei voi tarkastella erillään toisistaan.

Naiskauppa ei lopu, ellei huomiota kiinnitetään myös sitä ylläpitäviin rakenteisiin. Köyhyyden vähentäminen, kurjistuneiden elinolojen kohentaminen, seksiteollisuuden houkuttelevuuden poistaminen ja todellisten vaihtoehtojen tarjoaminen ovat keinoja naisten ja tyttöjen suojelemiseksi. Tärkeintä on naisten yhteiskunnallisen aseman parantaminen tasa-arvon saavuttamiseksi.

4.6. Naiset ja aseelliset konfliktit

Maailmassa on tällä hetkellä käynnissä yli 40 aseellista konfliktia. Enemmistö niistä on valtioiden sisäisiä, useimmiten etnisiin ristiriitoihin perustuvia väkivaltaisia selkkauksia. Konfliktit ovat muuttuneet luonteeltaan valtioiden välisistä rintamasodista valtion sisäisten ryhmittymien valtataisteluiksi. Yhä useammin kyseessä on sisällissota, jossa osapuolet edustavat samaa kansallisuutta mutta eri kansaa, heimoa, uskontoa tai ideologiaa.

Usein kriisin kärjistyminen aseelliseksi yhteenotoksi on pitkäaikaisen kehityksen tulos. Valtaosassa taustalla on vähemmistö–enemmistö-asetelma, vallan ja taloudellisten etujen epätasainen jakautuminen sekä kauan jatkunut toisen osapuolen syrjintä tai alistaminen. Epätasapainon syyt ulottuvat usein pitkälle historiaan eikä konfliktin aiheuttajaksi ole mahdollista löytää yhtä ainoaa syytä.

Tämän päivän sota ei koske enää vain sotilaita ja rintamalinjoja vaan se läpäisee koko yhteiskunnan. Tavallisten ihmisten elinympäristöstä on tullut taistelutanner, ja sodan seurauksista kärsivät yhä useammin siviilit.

"Gulhan oli matkalla uudenvuodenjuhliin. Kolme poliisia pysäytti hänet sivukujalla. Yksi heistä painoi Gulhanin maahan ja toinen astui hänen jalkojensa päälle. 'Sano nyt kurdiksi: Tahdon kyrpää. Rakastelisitteko kanssani?' lihavin poliiseista sanoi. 'Sano sano! Kyllä sinä osaat. Etkö osaakaan puhua kieltäsi?' Gulhan puri poskeaan ja sylki verta. 'Halusin yhtä aikaa tappaa heidät ja kuolla itse. Ajattelin, etteivät he voisi tappaa minua, koska olin jo kuollut.'

"Nyt olen olemassa, tässä, niin kuin näet. Saanko ottaa yhden tupakan?"

Kirsti Härkönen, Kunniallisen naisen taakka. Raportti seksuaalisesta väkivallasta Turkissa. 2004. Katkelma on teoksen käsikirjoituksesta. Like.

Konflikttien uhrin

- * 90 prosenttia uhreista on siviilejä, heistä valtaosa on naisia ja lapsia.
- * Sata vuotta sitten siviiliuhreja oli viisi prosenttia.
- * Joka neljäs maailman lapsi elää sotatilasta johtuen vaaran ja epävarmuuden keskellä.

Seksuaalinen väkivalta sodankäynnin välineenä

Siviileihin kohdistuvasta väkivallasta on tullut osa sotastrategiaa, jonka kohteita ovat lähes poikkeuksetta naiset. Seksuaalinen väkivalta on sodankäynnin väline, ja järjestelmälliset raiskaukset ovat arkipäivää monella konfliktialueella. Naisia ja tyttöjä myös kaapataan hyökkäysten yhteydessä ja kuljetetaan sotilaiden seksiorjiksi. Etenkin etnisissä konflikteissa naisia raiskataan vastapuolen nöyryyttämiseksi ja etnisyyden mitätöimiseksi. Usein raiskatut naiset myös pakotetaan synnyttämään mahdollinen lapsi. Myös tartuntatautien, kuten hiv-viruksen, levittäminen on osa nykypäivän sodankäyntiä. Tavoitteena on tällöin paitsi uhrin alistaminen myös vastapuolen heikentäminen kokonaisuudessaan.

Ruandan kansanmurhan (1994)
aikana surmattiin sadassa päivässä
noin 800 000 ihmistä.

- * Eloojääneestä väestöstä
70 prosenttia oli naisia.
- * Yli puolet äideistä oli leskiä.

Käynnissä olevista konflikteista

- * yli 95 prosentissa esiintyy vakavaa naysiin ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa.
- * yli 70 prosentissa lapset joutuvat eroon vanhemmistaan joko pakotetusti tai taistelujen seurauksena.
- * yli 70 prosentissa on mukana lapsisotilaita, ja yli 300 000 alle 18-vuotiaasta osallistuu taisteluihin eri puolella maailmaa.
- * 85 prosentissa naisia ja tyttöä on salakuljetettu joko naapurimaihin tai kauemmas, myös länsimaihin.

Viimeisen vuosikymmenen aikana

- * yli 2 miljoonaa lasta sai surmansa sodan aikana.
- * yli 4 miljoonaa joutui fyysisen tai seksuaalisen pahoinpitelyn uhriksi.
- * yli miljoona jäi orvoksi tai joutui eroon perheestään ja sukulaistaan.
- * yli 90 prosenttia sodassa kadonneista ja vangituista on miehiä.
- * Ruandan kansanmurhan jälkeen 70 prosenttia eloonjääneestä väestöstä oli naisia, yli puolet äideistä oli leskiä.

Sodassakaan kaikki ei ole sallittua

Seksuaalinen väkivalta konfliktitilanteissa ei ole uusi asia, mutta se säilytti näkymättömyytensä hyvin pitkään. Raiskaus tunnustettiin ensi kerran sotarikokseksi vasta Jugoslavian sodan tutkinnan yhteydessä paljastuneiden

raiskausleirien tultua julkisuuteen. Järjestelmällistä raiskausta on käytetty muun muassa Ruandan ja Sierra Leonen sisällissotien yhteydessä.

Vuonna 1998 hyväksytyssä Kansainvälisen rikostuomioistuimen säännöksissä sotarikokseksi ja rikokseksi ihmisyyttä vastaan määritellään raiskausten ohella myös seksuaaliorjuus, pakottaminen prostituutioon ja raskauteen sekä muu seksuaalinen väkivalta sodankäynnin välineenä. Huomionarvoista on, että myös yksittäisen sotilaan tekemä yksittäinen raiskaus on peruskirjan mukaan sotarikos. Aikaisemmin näillä nimikkeillä tuomittavien raiskausten tuli olla ”laajamittaisia ja systemaattisia”.

Ihmisoikeudet sodan aikana

- * Sota on poikkeustila, jolloin vakavan yleisen edun tai kansallisen turvallisuuden niin vaatiessa voidaan poiketa joistakin ihmisoikeusnormeista.
- * On kuitenkin olemassa ihmisoikeuksia, joista poikkeaminen ei ole missään olosuhteissa sallittua: näitä ovat muun muassa kidutuksen ja muun epäinhimillisen tai alentavan kohtelun kieltä sekä syrjinnän kieltä.
- * Sodankäyntiä sekä sotavankien ja siviilien kohtelua säätelee humanitaarinen oikeus, sen periaatteet on kirjattu vuonna 1949 luotuun Geneven sopimukseen sekä sitä täydentäviin lisäpöytäkirjoihin.
- * Nämä sopimukset korostavat erityisesti siviiliväestön ja sotavankien inhimillistä kohtelua.
- * Naiset ja lapset mainitaan erityistä suojelua ja turvaa vaativina ryhminä. Naisia tulee suojella heidän kunniaansa kohdistuvilta hyökkäyksiltä, erityisesti nöyryyttävältä ja alentavalta kohtelulta, raiskauksilta, prostituutioon pakottamiselta sekä väkivallalta.
- * Naisten ihmisoikeuksien loukkaukset aseellisten konfliktien yhteydessä rikkovat niin humanitaarista oikeutta kuin kansainvälisesti turvattuja ihmisoikeuksiakin. Rikosten saattaminen tuomioistuimen eteen ja väkivallan tekijöiden rankaiseminen ovat olennaisia yhteiskunnallisen vakauden saavuttamiseksi konfliktin päätyttyä.

”Se kerta oli ainoa kerta, kun S. kuuli naisten puhuvan raiskauksista (vankileirillä, toim. huom.). Myöhemmin niistä ei puhuttu, niitä ei mainittu. Jos ihmiset saavat tietää, että heidät on häpäisty, he eivät voi palata kotikylään aviomiestensä eivätkä vanhempiensa luo. He vaikenivat. He uskovat tosiaan palaavansa kotiin, S. ajattelee. *Heidän on varmasti vaikea elää taakkansa, pelkonsa, kanssa.* S.:stä tuntuu, että hän pystyy erottamaan ne naiset, joille se on tapahtunut. Tavasta, jolla nainen yhtäkkiä vaikenee, kun raiskauksista aletaan sattumalta puhua. Tai siitä, miten nainen kääntää katseensa puhujasta. Kyllä, heidät kavaltaa aiheen karttaminen, joidenkin sanojen välttäminen, katseet. Salaiset merkit siitä, mitä he virheellisesti nimittävät ”häpeäkseen.”

Slavenka Drakulic’ Aivan kuin minua ei olisi. 2000. Suom. Seija Uusikoski. Otava.

Aseellisten konfliktien yhteydessä naisten ja tyttöjen kannalta tärkeintä on

- * torjua fyysinen ja seksuaalinen väkivalta
- * estää ihmiskauppa ja prostituutio
- * tukea raiskattuja ja siepattuja
- * hoitaa psyykkisiä traumoja
- * parantaa terveydenhuoltoa
- * turvata perheiden yhdessä pysyminen.

Pakotetut pakenemaan

Sodan ja konfliktien jaloista lähtee vuosittain miljoonia ihmisiä pakolaisiksi joko oman maan sisällä tai naapurimaihin. Sodan keskellä ja pako- matkan aikana vastuu arjen ylläpitämisestä jää usein naisten harteille. Yksin jäätyään he ovat vaarassa joutua seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön uhreiksi. Myös riski joutua salakuljettajien käsiin ja ihmiskaupan kohteeksi kasvaa. Rajanylitystilanteissa monet joutuvat turvautumaan salakuljettajien tarjoamiin palveluihin. Ihmissalakuljetuksesta on lyhyt matka ihmiskauppaan ja seksuaalisen väkivallan räikeimpiin muotoihin. Rajan ylityksen hinta saattaa olla niin kova, että naiset joutuvat maksamaan syntyneen velkansa seksiorjuuteen alistumalla.

Vuonna 2002

- * Suomessa vastaanotettiin ja sijoitettiin 1 558 pakolaista, turvapaikkaa haki 3 443 henkilöä, ja heistä 591 sai myönteisen päätöksen.
- * Ruotsista turvapaikkaa haki 33 016 henkilöä, Norjasta 17 480.
- * Suomen vuoden 2003 pakolaiskiintiö oli 750 henkilöä.
- * Osa Suomeen tulleista pakolaisista on palannut kotimaahansa tai muuttanut maasta. Osa on myös saanut Suomen kansalaisuuden, eikä heitä lasketa enää kansainvälisen suojelun tarpeessa oleviksi pakolaisiksi
- * YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR) mukaan Suomessa oli vuonna 2002 pakolaisia 12 728.
- * Vuodenvaihteessa 2002/2003 Suomessa asui pysyvästi noin 104 000 ulkomaan kansalaista.

*Maailman pakolaisista
80 prosenttia on naisia
ja lapsia.*

Maailmassa on tällä hetkellä noin 20,6 miljoonaa välittömän avun tarpeessa olevaa ihmistä. Heistä noin

- * 10,4 miljoonaa on pakolaisia.
- * 5,8 miljoonaa on omassa maassaan paenneita.
- * 2,4 miljoonaa on kotimaahan palanneita pakolaisia.
- * 1 miljoona on turvapaikanhakijoita.

Kaikista maailman pakolaisista 80 prosenttia on naisia ja lapsia. Pakolaisten määrä laski noin 2 miljoonalla vuodesta 2002. Lasku aiheutui pääasiassa afganistanilaisten pakolaisten paluusta kotimaahansa. Pakolaisten lukumääräinen lasku ei ole kuitenkaan olennaisesti vähentänyt kokonaisavun tarvetta. Afganistanin tilanteen liennyttyä myös afganistanilaisten turvapaikanhakijoiden määrä puolittui. Vastaavasti Irakin sodan seurauksena irakilaisista tuli suurin yksittäinen turvapaikanhakijaryhmä.

Maailman hädänalaisten määrä on kaksinkertaistunut kahdessakymmenessä vuodessa:

- * Vuonna 1983 lukumäärä oli noin 10,6 miljoonaa.
- * Vuonna 2003 noin 20,6 miljoonaa.

Suomeen on vuoden 1973 jälkeen otettu yli 22 000 ihmistä

- * kiintiöpakolaisina
- * myönteisen oleskeluluvan saaneina turvapaikanhakijoina
- * perheen yhdistämisen kautta maahan tulleina
- * henkilöinä, jota ovat vaarassa joutua vainon kohteeksi kotimaassaan.

Lähteet: ulkomaalaisvirasto (www.uvi.fi), maailmanpakolaistilanne.net/ps_etusivu.html

Turvaa pakolaisleireiltä

Pakolaisleirit tuovat apua kodeistaan lähteneille, mutta myös leireillä naiset kohtaavat monenlaista väkivaltaa. Toivottomuus, hätä ja epätietoisuus yhdistettynä heikkoihin elämisen mahdollisuuksiin lisäävät leireillä esiintyvän väkivallan mahdollisuutta. Kilpailu avustustarvikkeista ja eri etnisten ryhmien välinen vihanpito johtavat usein väkivaltaisiin tilanteisiin. Naisten kokemaa turvattomuutta lisää myös naispuolisen henkilökunnan vähäinen määrä leireillä.

Hyvin usein pakolaiset viettävät leireillä pitkiä aikoja. Kotiinpaluun mahdollisuutta ei ole jatkuvan sotatilan ja epävakauden vuoksi. Lisäksi myös elämän perusedellytykset ovat murentuneet, eikä varsinkaan köyhillä ja yksinäisillä naisilla ole kotimaassaan toimeentulon mahdollisuutta. Monet jäävät leireille myös rauhan saavuttua vainotuksi joutumisen pelossa.

Pakolaisleireistä muodostuu usein pysyviä asuinpaikkoja sinne tulleille ihmisille. Erityisesti Afrikassa monet pakolaisleirit ovat muuttuneet kaupunkimaisiksi yhteisöiksi. Leireillä asutaan tilapäisten telta-asumusten sijaan pysyviksi tarkoitetuissa rakennuksissa, ja siellä eletään lähes normaalioloihin verrattavaa arkea – leireillä synnyttään ja kuollaan, monet viettävät siellä koko elämänsä.

Olivatpa olosuhteet pakolaisleirillä millaiset tahansa, ihmisten suurin toive on päästä takaisin kotiin. Elämä vieraassa ympäristössä vailla omaa yksilöllisyyttä on useimmille vaikeaa. Pakolaisia pidetään yleisesti myös turvallisuusongelmana ja taakkana vastaanottajavaltiolle, mistä johtuen ympäristön asenne saattaa olla jopa vihamielinen. Erityisesti köyhissä oloissa paikalliset asukkaat voivat kokea pakolaisten saaman avun itseään syrjiväksi.

Pakolaisen asema ja mahdollisuudet turvapaikkaan

Enemmistö maailman pakolaisista on naisia, mutta pakolaisaseman saaneiden joukossa naiset ovat edelleen vähemmistönä. **Pakolaisten asemaa koskeva yleissopimus** vuodelta 1951 ei sisällä naisia erityisryhmänä koskevia huomioita. Yleisessä pakolaisia koskevassa keskustelussa on kuitenkin viimeisen kymmenen vuoden aikana alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota nimenomaan naisten kohtaamiin ongelmiin. Tähän liittyy myös seksuaalisen väkivallan tunnustaminen pakolaisaseman kannalta olennaiseksi vainon muodoksi.

Pakolaisuuden vähentäminen on olennaisen tärkeää ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen edistää ihmisten mahdollisuuksia asua omassa maassaan. Tavoitteen toteutuminen vaatii pitkäjänteistä työtä niin ihmisoikeuksien edistämisen, demokratian tukemisen ja oikeusvaltion kehittämisen kuin myös järjestelmällisen köyhyyden ja kurjuuden poistamiseksi.

Tiellä rauhan ja jälleenrakennukseen

Konfliktien ennaltaehkäisy ja rauhankasvatus ovat pysyvän rauhan edellytyksiä. Naisliikkeet tekevät monin paikoin järjestelmällistä työtä rauhan puolesta pyrkimällä vaikuttamaan perinteisiin turvallisuuskäsityksiin. Usein naisten ruohonjuuritasolla tekemä työ jää kuitenkin vaille tunnustusta, eikä naisia oteta mukaan virallisiin rauhanneuvotteluihin.

Rauhanneuvotteluissa luodaan pohja niin lainsäädännölle, hallinnolle kuin sosiaalisille rakenteillekin, ja siksi myös naisten osallistuminen uuden yhteiskuntajärjestyksen luomiseen on äärimmäisen tärkeää.

PEKINGIN ASIAKIRJAN mukaisesti naisten asema ja oikeudet tulee huomioida rauhanneuvotteluissa ja sukupuolinäkökulma tulee sisällyttää kaikkiin yhteiskunnallisiin ohjelmiin. Vakaan yhteiskunnan luominen ja turvallisuuden ylläpitäminen edellyttävät naisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä yhteiskunnan kaikilla tasoilla.

Yleinen asennemuutos rauhankulttuurin toteuttamiseksi edistää kaikkien valtioiden ja kansojen oikeudenmukaista kohtelua sekä keskinäistä suvaitsevuuutta. Ristiriitojen väkivallaton sovittelu sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen tulee ottaa yleisiksi periaatteiksi maailman rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Naiset, rauha ja turvallisuus

Syksyllä 2000 YK hyväksyi **päätöslauselman 1325: ”Naiset, rauha ja turvallisuus”**, joka koskee naisten asemaa ja oikeuksia konflikteissa, rauhan rakentamisessa ja konfliktien ehkäisyssä. Se muistuttaa naisten ja tyttöjen erityisestä suojelun tarpeesta konfliktitilanteissa sekä sen jälkeen.

Päätöslauselmassa painotetaan naisten tasa-arvoisen osallistumisen tärkeyttä niin rauhanneuvotteluihin kuin konfliktien ennaltaehkäisyyn. Se myös edellyttää naisten täysimittaista osallistumista päätöksentekoon ja yhteiskunnan jälleenrakentamiseen. Lisäksi päätöslauselmassa vaaditaan sukupuolinäkökulman sisällyttämistä kaikkeen rauhanrakennuksen kannalta olennaiseen päätöksentekoon ja hallintoon.

Lähteet:

Aaltonen, Sanna: Ruumiin rajat ja sukupuolinen häirintä. Teoksessa Nuori Ruumis. Toim. Anne Puuronen ja Raili Välimaa. Gaudeamus. Helsinki, 2001.

Heiskanen, Markku ja Piispa, Minna: Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus, Oikeus 1998:12. Sukupuolten tasa-arvo. Helsinki, 1998.

Heiskanen, Markku ja Piispa, Minna: Väkivallan hinta. Naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset Suomessa. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Tilastokeskus, Oikeus 2000:14. Sukupuolten tasa-arvo. Helsinki, 2000.

Hurttu, Olli: Kuoleman aiheuttanut lähisuhdeväkivalta. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 21. Helsinki, 2002.

Honkatukia, Päivi: ”Ilmoitti tulleensa raiskatuksi”. Tutkimus poliisin tietoon vuonna 1998 tulleista raiskausrikoksista. Tilastokeskus. Oikeus 2002:2. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 180. Helsinki, 2001.

Jauhola, Marjaana: Naiset aseellisissa konflikteissa – uhreja, taistelijoita vai rauhantekijöitä? Ihmisoikeusraportti 2/2002.

Korhonen, Päivi ja Kuusi, Meri: Sukupuolinen häirintä peruskoulussa: Muistoja ja merkityksiä. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. TANE-julkaisuja 4. Helsinki, 2003.

Laurent, Lina: Naisnäkökulmaa pakolaisen arkeen. KUMPPANI 1/2004.

Honkatukia, Päivi, Niemi-Kiesiläinen, Johanna ja Näre, Sari: Lähentelyistä raiskauksiin. Tyttöjen kertomuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 3. Helsinki, 2000.

Maailman äitien tila 2002. Pelastakaa Lapset. Naiset ja sota-tutkimus. Kansainvälinen Punainen Risti.

Maahanmuuttajainasiin kohdistuva väkivalta. Poliisin tietoon tullut rikollisuus vuonna 2002. Poliisiosaston julkaisut 17/2003.

Moninen-Mikkilä, Päivi, Perttu, Sirkka, Rauhala, Riikka ja Särkälä Päivi: Päänavaus selviytymiseen. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyhanke (1998–2002). Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes. Helsinki. 2002.

Niemi-Kiesiläinen, Johanna: Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeusloukkauksena. Teoksessa Naisten ihmisoikeuksien käsikirja. Toimittanut Monica Herrlin. Kauppakaari OYJ. Lakimiesliiton Kustannus. Helsinki 1998.

Nykänen, Eeva: Pakolaisnaiset ja seksuaalinen väkivalta. Ihmisoikeusraportti 2/2002.

Preventing Violent Conflicts. Past Record and Future Challenges. Edited by Peter Wallensteen. Report No. 48. Department of Peace and Conflict Research. Uppsala University. Uppsala, 1998.

Refugees and Others of Concern to UNHCR 2000. Statistical Overview. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Geneva, June 2002. (www.unhcr.ch)

Refugees by Number 2003. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Switzerland.

Rehn, Elisabeth and Johnson Sirleaf, Ellen: Women, War and Peace: The Independent Experts' Assessment on the Impact of Armed Conflict on Women and Women's Role in Peace-Building. Unifem. 2002.

Rikostutkimus 2002. Keskusrikospoliisi. Hakapaino Oy. Helsinki, 2003.

Sivonen, Janne: Kun pakolaisuudesta tulee pysyvä olotila, tulee leiristäkin kaupunki. KUMPPANI 6/2003.

Väkivalta ei tunne kulttuurisia rajoja. Maahanmuuttajainasiin kohdistuva väkivalta Suomessa. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyhanke (1998–2002). Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes. Helsinki.

World Report on Violence and Health. Edited by Krug, Etienne G. et al. World Health Organization. Geneva, 2002.

Tehtäviä

1. Oman reviiirin tunnistaminen ja arvostaminen on edellytys toisen yksityisyyden ja koskemattomuuden kunnioittamiselle.
 - a. Tehkää pareittain reviiiriharjoitus. Toinen parista seisoo paikallaan ja toinen kävelee hitaasti kohti. Paikallaan seisova sanoo "seis" heti, kun alkaa tuntua epä mukavalta. Tehkää harjoitus eri henkilöiden kanssa, sekä tyttöjen, poikien että opettajan kanssa. Keskustelkaa, millainen välimatka oli kullekin tarpeellinen.
 - b. Kuvitelkaa tilanne, jossa ääntä käyttämällä saatte koiran jättämään teidät rauhaan. Toistakaa harjoitus riittävän monta kertaa, niin että kaikki uskaltavat käyttää ääntään yhä vomakkaammin. Kova ääni on myös erittäin tehokas keino häiritsevän ihmisen torjumiseen. Keskustelkaa äänen käytöstä ja siihen mahdollisesti liittyvistä esteistä.
(ILMAISUTAITO, TERVEYSTIETO, ET, UE)
2. Kirjoittakaa jokainen viisi esimerkkiä positiivisesta ja negatiivisesta kosketuksesta. Milloin hipaisu muuttuu hiplaamiseksi ja milloin halaus kähminnäksi? Pohtikaa ryhmissä, mistä negatiivisen kosketuksen voi tunnistaa. Kirjoittakaa aiheesta novelli tai muu kirjoitelma.
(TERVEYSTIETO, AI)
3. Tehkää lähiympäristöstänne "pelon maantiede" -kartta. Merkitkää asuinalueenne karttaan, mitkä alueet koette turvallisina ja mitkä turvattomina. Onko vuorokauden ajalla vaikutusta? Merkitkää mahdolliset muutokset kellon ajan mukaan. Vertailkaa karttoja, eroavatko tyttöjen ja poikien kartat toisistaan? Mistä erot mielestänne johtuvat? Miten pelon maantiedettä voisi murtaa?
(TERVEYSTIETO, BG, KU)
4. Vihan tunteminen ja sen ilmaiseminen on luonnollista ja sallittua. Sen sijaan vihan ilmaiseminen väkivaltaisesti on aina tuomittavaa.
 - a. Palauttakaa mieleenne kokemus uhatuksi tulemisesta. Kirjoittakaa kokemuksesta aine tai maalatkaa kuva. Koettakaa tavoittaa tapahtumahetken tunnetila.
 - b. Muistelkaa tilannetta, kun olette olleet niin vihaisia, että olet menettäneet kontrollinne. Kirjoittakaa kokemuksesta aine tai maalatkaa kuva. Koettakaa tavoittaa tapahtumahetken tunnetila. Yhdistäkää kuvat pariaksi.
 - c. Pohtikaa, millä eri keinoin vihan tunnetta voi ilmaista rakentavasti ilman, että vahingoittaa toista ihmistä. Mitkä keinot auttavat kontrollin säilyttämisessä voimakkaasta vihan tunteesta huolimatta? (ks. liite "Miten riidellä rakentavasti.")
 - d. Muistelkaa jotakin käymäänne riitaa tai kehitelkää jokin tyypillinen riitatilanne nuorten elämässä. Kirjoittakaa riitelystykästä sanatarkasti. Tutustukaa "Miten riidellä rakentavasti" -liitteeseen ja kirjoittakaa nyt sama keskustelu uudestaan huomioimalla liitteen neuvot. Näytelkää molemmat tilanteet. Mitä huomaatte? Mitä arvelette riitelystyksen vaikuttavan riidan lopputulokseen?
(ILMAISUTAITO, TERVEYSTIETO, AI, KU)
5. Määritelkää, mitä on henkinen väkivalta. Miten se ilmenee koulussa, kaverisuhteissa, seurustelu- ja parisuhteissa?
(TERVEYSTIETO)
6. Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyy monia myyttejä ja virheuskomuksia. Tutkikaa Myyttiliitettä, mihin niistä olette itse uskoneet tai mihin olette törmänneet? Väitelkää myyteistä tai keskustelkaa myyteistä ryhmissä.
(AI, TERVEYSTIETO)
7. Mitä tiedätte parisuhdeväkivallasta? Kirjoittakaa viiden minuutin ajan omia ajatuksianne asiasta: kuka lyö, ketä lyödään, missä tilanteissa ja miksi? Mitä kaikkea muuta parisuhdeväkivallasta voi olla kuin lyömistä? Ottakaa ryhmissä selvää parisuhdeväkivallan faktoista tilastojen, myyttiliitteen ja kirjallisuuden avulla. Mitkä uskomuksistanne osoittautuivat vääriksi? Tehkää kysely, onko muilla samoja virheellisiä uskomuksia kuin teillä.
(TERVEYSTIETO, HY)

Läydän armon aaltoloista.

*läksin pienenä paimenehen,
lassa lammasten ajohon,
istuun maalle marjaiselle,
nukuin nurmikeolle.
Tuli vieras viiviköltä,
jok' otti minun omani,
piti piikakunniani.*

*Menin itkien kotihin,
itkien ison pihaille;
iso torui ikkunalta,
emo aitansa ovelta,
veikkoni veräjän suulta,
sisko sillan korvaselta –
ollut ei turvaa tuvassa,
armoa katosten alla.*

*Niin jo kohta, koita raukka,
näillä päivillä pahoilla
löyän turvan tuulen alta,
armon aaltojen seasta.
Mennä mieleni tekevi
alle aaltojen syvien,
sisareksi siikasille
veikoksi ve'en kaloille.
Ellös sie, emoni sitte
panko vettä taikinahan
laajalta lahen perältä
ilman karvan katsomatta.
Ves' on täynnä tukkiani,
Rannat kaikki karvajani,
minun tuiman tukkiani,
minun haitran hapsiani.*

Kanteletar, Toinen kirja,
1. Tyttöin lauluja.

Lyhyin, raskain henkäyksin

*Luet lyhyin, raskain hengenvedoin,
huulet liikkuvat,
vaikkei ääntä kuulu.*

*Nouset ylös ja menet porraskuiluun
kuin jotakuta kutsuaksesi. Katsot ylös
kattoikkunan valkeuteen, katsot taas yhden
sateentäplittämän kello yhdentoista rauhaa.*

*Olet täällä ja kaipaat häntä,
mutta hän ei tule enää.*

*Pidät hänen kirjeitään laatikossa,
lajittelet niitä kuin pelaisit pitkää
pasiaansia aamiaispöydässä, postimerkit*

*ovat jääneet pois käytöstä, se mies,
joka nahoissasi eli, repi kerran hehkuen
kuoren auki. Luet postileiman taas.*

*On syyskuu, neljä vuotta sodan jälkeen.
Kuuntele. Väimösi puhuu.*

Helen Dunmore, kokoelmasta Kuuna päivänä.
Englantilaista, skotlantilaista ja irlantilaisista
nykyrunoutta. 2004. Toim. Piritta Maavuori.
Suom. Jyrki Kiiskinen. WSOY.

8. Miksi naisen on vaikea irrottautua väkivaltaisesta suhteesta? Lukekaa Åsa Grennvallin sarjakuva Seitsemäs kerros (tai katkelma siitä netistä) Tutkikaa sarjakuvan antamaa kuvaa parisuhteesta. Mitä neuvoja antaisitte päähenkilölle? Mitä haluaisitte sanoa pojalle? Piirtäkää tai kirjoittakaa loppu, jossa päähenkilölle on käynyt parhain päin.
(AI, KU, TERVEYSTIETO)
9. Ottakaa selvää, mitä erilaisia tukimuotoja on väkivaltaa kokeneille naisille. Miten kannattaa toimia, jos on joutunut fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi? Kirjoittakaa ohjeet.
(TERVEYSTIETO)
10. Määritellään seksuaalinen väkivalta.
 - a. Miten Suomen rikoslaki määrittelee raiskauksen? (Rikoslaki, luku 20.)
 - b. Tutustukaa YK:n naisten oikeuksia koskevaan sopimukseen. Miksi raiskaus on ihmisoikeusloukkaus?
 - c. Tutustukaa Geneven ja Palermon sopimukseen. Miksi raiskausta voidaan pitää kidutuksena?
(HY)
11. Miksi parisuhdeväkivallan tai seksuaalisen väkivallan uhrin usein syyttävät itseään? Lukekaa osion runoja aiheesta. Mitä ne kertovat raiskauksen vaikutuksesta?
(HY, TERVEYSTIETO, PSYKOLOGIA, AI)
12. Maailmassa on tällä hetkellä käynnissä kymmeniä aseellisia konflikteja. Selvittäkää, miten sodankäyntitavat ovat muuttuneet. Miten sota vaikuttaa naisten arkeen? Kirjoittakaa kuvaus tai laatikaa esitys naisen elämästä sodan keskellä.
(HY, AI)
13. Sodan ja aseelliset konfliktit ovat yleisin pakolaisuuden aiheuttaja.
 - a. Selvittäkää, kuinka paljon maailmassa on tällä hetkellä pakolaisia. Kuinka moni heistä on nainen? Kootkaa tiedoista tilasto tai tehkää diagrammi.
 - b. Miten pakolaisuus vaikuttaa naisten arkeen? Kirjoittakaa kuvaus tai laatikaa esitys pakolaisnaisen arjesta.
(HY, AI)